

УДК 339.5.01

КВАЧ Ярослав,

д. е. н., доцент, директор Одеського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ГРИМАЛЮК Андрій,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри економічних теорій
Одеського торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Розглянуто закономірний характер періодично повторюваного переходу до нового історичного циклу, що характеризується послідовним чергуванням періодів державного регулювання та дерегулювання міжнародної торгівлі. Здійснено аналіз перспективи наближення в майбутньому третього історичного циклу.

Ключові слова: меркантилізм, протекціонізм, лібералізм, глобалізація, вільна торгівля, неомеркантилізм, протекціоністський сценарій державного регулювання, ліберальний сценарій державного регулювання, циклічність еволюції міжнародної торгівлі.

Квач Я., Грималюк А. Эволюция международной торговли. Рассмотрен закономерный характер перехода к новому историческому циклу, который характеризуется последовательным чередованием периодов государственного регулирования и дерегулирования международной торговли. Осуществлен анализ перспективы приближения в будущем третьего исторического цикла.

Ключевые слова: меркантилизм, протекционизм, либерализм, глобализация, свободная торговля, неомеркантилизм, протекционистский сценарий государственного регулирования, либеральный сценарий государственного регулирования, цикличность эволюции международной торговли.

Постановка проблеми. Події останніх місяців свідчать про те, що зовнішньоекономічна програма нового президента США з її акцентом на торговий протекціонізм навряд чи буде реалізованою в повному обсязі внаслідок опору з боку американського істеблішменту, який виступає послідовним прихильником ліберальної глобалізації. Однак, хоча ймовірність протекціоністського сценарію зараз невелика, актуальним є питання про теоретичну можливість його реалізації у більш віддаленій історичній перспективі. Питання полягає в тому, чи принципово можлива в майбутньому така криза глобалізації, яка призведе до її заміни через протекціоністську політику, як це вже відбувалося на початку ХХ ст. З огляду на зростання глобальної невизначеності

та турбулентності тема змін у міжнародній торгівлі під впливом державного регулювання стає особливо актуальною. При розгляді цих подій за межами аналізу залишається їх зв'язок з важливою економічною закономірністю, яка історично повторюється та пов'язана з глибоко циклічним характером еволюції державного регулювання міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державному регулюванню міжнародної торгівлі присвячено багато досліджень, що охоплюють широке коло теоретичних і практичних аспектів з цієї проблеми. Однак здебільшого фундаментальні праці з теорії міжнародної торгівлі мають все більш формалізований характер, що є наслідком впливу неокласичного напрямку [1, с. 17–48; 2, с. 23–112; 3, с. 57–135]. Неокласика категорично відкидає принцип історизму в економічній теорії. Місце аналізу специфічних особливостей міжнародної торгівлі в різні історичні епохи, включаючи сучасний етап розвитку, займає побудова чисто умовних позаісторичних моделей ринкових відносин, які претендують на універсальний характер для всіх епох і народів. У результаті аналіз закономірностей історичної еволюції міжнародної торгівлі фактично виводиться за межі теорії. Еволюція міжнародної торгівлі та державного регулювання виступає як хаотичний потік подій, який не підлягає раціональному осмисленню.

Вітчизняні науковці А. Мазаракі, Т. Мельник, Н. Інсарова, О. Білорус, Д. Лук'яненко, С. Юрій, Є. Савельєв зробили суттєвий внесок до аналізу історичних закономірностей еволюції міжнародної торгівлі, виходячи з принципу історизму, який передбачає єдність хронологічного та логічного методів наукового дослідження [4–8]. З цих методологічних позицій в їх працях розглянуто історію, теорію, напрями формування зовнішньоторговельної політики, категоріально досліджено світовий досвід з точки зору розробки науково обґрунтованої стратегії для України. Сучасна еволюція зовнішньоекономічної стратегії вітчизняними науковцями розглядається в широкому історичному контексті глобальної економічної трансформації.

Один із шляхів розвитку цієї перспективної наукової методології виходить з більш повного урахування того, що еволюція міжнародної торгівлі має глибоко циклічний характер і складається з низки послідовних історичних циклів, де періоди активного державного регулювання чергуються з тривалими епохами ліберального дерегулювання. Вивчення даної специфічної історичної циклічності дає змогу перейти до аналізу об'єктивної закономірності поточних змін у світовій економіці.

Недооцінка неокласиками внутрішніх закономірностей історичного процесу зумовлена тим, що панівний у сучасній економічній науці «мейнстрім» повністю відкидає принцип історизму в аналізі економіки. З іншого боку, саме це домінування неолібералізму та неокласики є лише проявом певної фази даного історичного циклу, а саме – глобалізації та ліберального дерегулювання. Однак останні події у світовій політиці свідчать, що ліберальна фаза завершується. Це означає, що

в майбутньому не можна виключити реалізації протекціоністського сценарію державної політики. І тоді світову торгівлю чекають не тільки нові «торгові війни», а й новий історичний цикл, що означає внутрішньо закономірний перехід від неоліберальної глобалізації та дерегулювання до активного державного регулювання міжнародної торгівлі. Отже, недостатнє обґрунтування циклічного підходу до дослідження еволюції міжнародної торгівлі та державного регулювання перешкоджає розумінню цієї закономірності.

Метою статті є спроба з'ясування суті внутрішньо закономірного характеру історичних змін, пов'язаних з циклічністю еволюції державного регулювання міжнародної торгівлі.

Методи та матеріали. Положення статті базуються на категоріальному аналізі історичного матеріалу про еволюцію державного регулювання світової торгівлі за п'ять останніх століть. У методології дослідження центральне місце займає принцип конкретного історизму, згідно з яким об'єктивні економічні закони та відповідні їм принципи державної політики значною мірою специфічні для кожної історичної епохи, але при цьому їх послідовна зміна не хаотична, а історично глибоко закономірна.

Результати дослідження. Циклічний характер історичної еволюції не збігається зі звичайним промисловим циклом, що охоплює період у 7–12 років. Так, «великі цикли» або цикли Кондратьєва можуть охоплювати кілька десятиліть і гіпотетично пов'язані з хвилями інновацій. Це питання вимагає окремого вивчення, оскільки самі ці «великі хвилі» – радше наукова гіпотеза, ніж зріла, доведена, категоріально розроблена концепція.

Важлива відмінність циклічної закономірності розвитку міжнародної торгівлі полягає в тому, що її можна простежити за набагато більший історичний період, ніж той, для якого розглядаються цикли Кондратьєва. Ця циклічна послідовність охоплює кілька століть, починаючи з XVI ст., коли у міжнародній торгівлі переміг меркантилізм, який передбачає політику торгового протекціонізму, тобто захист внутрішнього ринку від іноземних товарів при максимальному розширенні експорту.

Меркантилізм – це не тільки торгова політика, а й перша цілісна, логічно завершена економічна теорія, яка виходила з того, що головним критерієм багатства народу є кількість золота у країні. Тому збільшення багатства меркантилізм пов'язував із зовнішньою торгівлею, адже єдиний мирний спосіб збільшення кількості золота у країні, яка сама його не видобуває – перевищення експорту над імпортом. Звідси логічною є політика зовнішньоторговельного протекціонізму, що передбачає високі митні збори на закордонні товари і звільнення від податків, а іноді й субсидування власного експорту. Це була перша досить повно розроблена і теоретично обґрунтована концепція державного регулювання економіки.

Меркантилізм визначав розвиток міжнародної торгівлі в XVI–XVIII ст. Проте в другій половині XVIII ст. він став об'єктом гострої критики. Виникло питання: навіщо потрібно збільшувати кількість золотих грошей в країні? Аналізуючи так звану «революцію цін», пов'язану з припливом до Європи американського золота, англійський філософ Девід Юм розробив кількісну теорію грошей, відповідно до якої ціни товарів змінюються прямо пропорційно зміні кількості грошей в економіці [9, с. 153–155]. Отже, збільшення кількості грошей призводить до зростання цін і може виявитися зовсім не таким сприятливим для країни та її населення, як це доводив меркантилізм. Під сумнів було поставлено його базовий принцип – уявлення про золото як головний критерій багатства народів, що обумовило перехід від протекціонізму до вільної торгівлі.

Ці ідеї відповідали уявленням класичної англійської політекономії. Її головна ідея – економічний лібералізм, тобто зведення до мінімуму державного втручання в економіку [10, с. 93]. Д. Рикардо сформулював принцип порівняльних переваг, за яким міжнародна торгівля приносить користь усім учасникам, навіть у тому самому крайньому випадку, коли одна країна має абсолютні переваги перед іншою у виробництві всіх товарів і виготовляє їх дешевше [11, с. 235–243].

Ліберальне XIX ст. вважається періодом, упродовж якого тенденція до вільної торгівлі попри сильний опір переважала над протекціонізмом. Стрижнем світової торгівлі був експорт бавовни з півдня США до Англії. Завдяки машинному виробництву вона виготовляла з бавовни і шерсті дешеві тканини і одяг, які користувалися попитом у світі. Така вільна торгівля була вигідна Великобританії, що намагалася нав'язати її всьому світу [12, с. 471]. Вважається, що в епоху вільної конкуренції у XIX ст. загалом переважала тенденція до вільної торгівлі.

Однак у кінці XIX ст. ситуація кардинально змінилася. Протягом усього XIX ст. продовжився процес концентрації виробництва, заснований на укрупненні підприємств, який в кінці століття призвів до панування монополістичних об'єднань на більшості промислових ринків [13, с. 218]. Змінилася торгова політика провідних індустріальних країн, які мали свої колоніальні системи. Закінчення епохи вільної конкуренції означало закінчення вільної торгівлі, яка знову змінилася посиленням протекціонізму [14, с. 12].

Це означало початок нового двофазового історичного циклу чергування державного регулювання та ліберального дерегулювання міжнародної торгівлі. Перший історичний цикл охоплював досить тривалий період, приблизно в 400 років, з яких XVI–XVIII ст. припали на меркантилістську фазу активного регулювання міжнародної торгівлі, а в XIX ст. переважною стала тенденція до дерегулювання міжнародних економічних відносин і вільної торгівлі.

Ця закономірність повторилася і в XX ст., розділивши його приблизно на дві частини. Для першої половини XX ст. характерне

абсолютне переважання протекціонізму, яке ще більше посилювалося з початком «Великої депресії» 1929–1933 рр., коли провідні індустріальні країни намагалися шляхом протекціоністської політики подолати перевиробництво, позбувшись від надлишку товарів, і тим самим перекласти на інші країни тягар кризи. Це нікому не вдалося, а призвело тільки до посилення та поширення економічної кризи, що охопила весь західний світ.

Однак переважання протекціоністської тенденції почалося ще в кінці XIX ст., у міру затвердження в індустріальних країнах економічного панування промислових монополій. На початку XX ст. протекціонізм зумовив «торгові війни» між провідними індустріальними країнами, які багато в чому призвели до початку Першої світової війни, економічною причиною якої стала боротьба за ринки збуту та джерела сировини. Після пострілів у Сараєво світ вибухнув, оскільки світова війна вже була об'єктивно підготовлена «торговими війнами» між провідними індустріальними країнами.

Такі «торгові війни» характерні не лише для передвоєнної так званої «прекрасної епохи», а й для історичного розвитку кінця XIX ст. і першої половини XX ст. При цьому виявилася жорстока історична закономірність цієї епохи: загострення «торгових воєн» має зловісну тенденцію переростати у світові війни за перерозподіл ринків збуту та джерел сировини. Ця епоха – по суті перша фаза другого історичного циклу послідовного чергування періодів активного державного регулювання та ліберального дерегулювання міжнародної торгівлі. І тільки сьогодні деякі ознаки починають вказувати на можливість того, що другий двофазний історичний цикл, який почався понад століття тому, поступово добігає кінця.

Друга фаза цього циклу розпочалася в другій половині XX ст., коли знову абсолютно переважаючою стала ліберальна тенденція, що досягла свого апогею в кінці XX ст. в умовах глобалізації. Знову все повторилося, незважаючи на нові історичні обставини. За фазою активного державного регулювання міжнародної торгівлі в першій половині XX ст. настає період відносно вільної міжнародної торгівлі, яка панувала за межами радянського блоку. З розпадом СРСР розпочалася, здавалося б, повна перемога ліберальної глобалізації, яку в 1990-ті роки Ф. Фукуяма намагався розглядати в контексті «кінця історії» (подібно до того, як у XIX ст. Гегель вважав кінцем історії сучасне йому Пруське королівство) [15, с. 67–75].

Проте на початку XXI ст. за зовнішнім блиском ліберальної глобалізації починають проступати історичні тенденції, що об'єктивно обумовлюють у майбутньому кризу цього процесу. Йдеться про те, що багато країн, передусім Китай, впродовж десятиліть фактично проводили політику неомеркантилізму за допомогою штучно заниженого валютного курсу [16, с. 118–121]. На відміну від «старого», новий меркантилізм відкидає давно застарілі догми про золото як критерій

багатства, але зберігає головну його мету – максимальне стимулювання експорту. Проте ця традиційна мета в нових історичних умовах досягається іншими сучасними засобами, немислимими в епоху «старого» меркантилізму. Головною з них стає політика заниження курсу національної валюти.

Центральні банки цих країн проводять масовані інтервенції на валютному ринку, скуповуючи долари і відкидаючи зовнішні вимоги ревальвації своїх валют. Вкладаючи власні долари в державні зобов'язання США, країни Азії тим самим «стерилізували» їх, запобігаючи зростанню цін на внутрішньому ринку, оскільки воно підірвало б конкурентоспроможність їх експорту. Стимулюючи так індустріалізацію, вони здійснювали політику структурних зрушень, прямо протилежну політиці США, що тривалий час фактично ігнорували процес прискореній деіндустріалізації американської економіки.

Встановлюючи внутрішні відсоткові ставки на низькому рівні, Китай підтримував відносно низький курс юаня, стимулюючи тим самим експортно-орієнтоване зростання виробництва. В результаті збільшувався профіцит платіжного балансу, який в окремі роки доходив до 10 % ВВП [16, с. 235–248]. Для США це спричинило хронічний дефіцит торговельного балансу та рахунку поточних операцій [17, р. 573]. З 2000 р. США втратили в цілому близько 5,5 млн робочих місць у виробництві (32 %). Тоді як за цей період зайнятість у закордонних філіях американських компаній зросла на 30 % і перевищила 10 млн осіб [18, с. 17–18]. У низці галузей промисловості існує негативна кореляція за рівнем зайнятості між Китаєм і США. У тих галузях, які в Китаї розширювалися особливо інтенсивно, найбільше робочих місць втратили американці. А в тих небагатьох галузях, які в Китаї скорочувалися, в США з'явилися робочі місця [18, с. 19–21].

У 2000 р. на багаті країни припадало 73 % світового виробництва, а на економіки країн, що розвиваються (включаючи Китай) – 27 %. До 2015 р. баланс сил змінився: розвиненим країнам належало лише 54 % світового виробництва [19, с. 11]. Якщо в 2000 р. частка Китаю в світовому виробництві становила 7 %, то до 2005 р. вона зросла до 9,8 %, а потім фактично подвоїлася до 20 % [19, с. 12–15]. На кінець 2015 р. менше ніж 12 млн американців працювали на виробництві [20, с. 35]. З 2001 р. більш ніж 42 тис. американських фабрик закрилися назавжди [20, с. 37]. Тим самим галузі промислового виробництва США фактично приносяться в жертву фінансовій сфері, провідні суб'єкти якої зацікавлені в глобалізації.

З огляду на це не можна повністю виключити в майбутньому можливість наближення нового перелому панівної тенденції – переходу від вільної торгівлі до протекціонізму, від неоліберальної глобалізації – до неомеркантилізму, від дерегулювання – до активного державного регулювання міжнародної торгівлі [21, с. 57–61]. Китай продемонстрував переваги неомеркантилізму, і тепер широкі соціальні верстви у США

прагнуть відповісти на це, запровадивши деякі елементи такої моделі. Під час президентських виборів у США робочий клас так званого «іржавого пояса» виступив фактично проти ліберальної глобалізації, за політику реіндустріалізації американської економіки, за її протекціоністський захист від імпортованих товарів. У разі реалізації цього сценарію у віддаленому майбутньому перехід США до неомеркантилізму може зумовлювати ланцюгову реакцію в інших країнах, що призведе до «торгових воєн», які можуть мати далекосяжні економічні та геополітичні наслідки для всього світу. Такий перехід до неомеркантилістичної моделі економічного розвитку, ймовірність якої сьогодні невелика, не можна повністю виключити в майбутньому, адже це вочевидь стане початком нового історичного циклу, а саме – його першої фази, що супроводжуватиметься активним державним регулюванням міжнародної торгівлі.

Висновки. За результатами аналізу еволюції міжнародної торгівлі виявлено закономірність періодично повторюваного переходу до нового історичного циклу, що характеризується послідовним чергуванням державного регулювання і дерегулювання міжнародної торгівлі. Донині виокремлено два таких цикли, проте в майбутньому не виключена можливість нового, третього історичного циклу, який може початися через посилення кризи ліберальної глобалізації та з переходом до протекціоністського регулювання міжнародної торгівлі. Такий історичний цикл завжди починається з фази активного державного регулювання, наприклад, на меркантилістській фазі першого циклу в XVI–XVIII ст., що змінилася фазою ліберального дерегулювання в XIX ст. Це притаманно і першій фазі другого циклу, що розпочалася наприкінці XIX ст. через перехід від вільної конкуренції до панування великих корпорацій, тобто від вільної торгівлі до протекціонізму. Дана закономірність може повторитися в майбутньому в зв'язку з початком нового, третього історичного циклу. Така історична циклічність надає процесам, що відбуваються в світовій економіці, закономірний характер.

Для вітчизняної економіки існує можливість майбутнього негативного впливу неомеркантилістського повороту в світовій торгівлі. Без диверсифікації економіка України може зазнати не менш сильного удару, ніж завдала глобальна криза 2008–2009 рр., від якої вона так і не змогла повністю відновитися [22, с. 39–40]. Недиверсифікована структура української економіки, орієнтована на експорт сировини і матеріалів, робить її вкрай вразливою і залежною від коливань світового ринку [22, с. 38]. Тому для України важливим є врахування можливості перелому у майбутньому панівних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі, оскільки цей перелом пов'язаний з особливими вимогами до економічної політики. Йдеться про необхідність структурної перебудови виробництва, орієнтованої не тільки на експорт, а й на імпортозаміщення з тим, щоб у разі зміни ситуації в світовій економіці

виробництво могло переорієнтуватися із зовнішнього на внутрішній ринок, як це робить сучасний Китай.

Історичний цикл у розвитку міжнародної торгівлі та її державного регулювання можливо більш глибоко і детально дослідити в майбутньому, приділивши увагу рушійним силам цього процесу, перспективам переходу до протекціоністського регулювання міжнародної торгівлі, повною мірою врахувавши і ретельно дослідивши всі протидійні тенденції. Найважливіша з них – глобальні ланцюги створення вартості, що склалися за останні десятиліття у рамках найбільших ТНК та за їх межами. Протекціонізм може призвести до руйнування глобальних ланцюжків створення вартості та падіння ефективності світового промислового виробництва.

Постановка зазначеної проблеми відкриває широкі можливості для подальшого дослідження виявлених прихованих закономірностей світового економічного розвитку і аналізу процесів, пов'язаних з перспективою переходу міжнародної торгівлі до нового історичного циклу свого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Suranovic S. *International Trade: Theory and Policy*. Wash : Saylor Foundation, 2015. 473 p.
2. Landau A. *The International Trade System*. NY : Routledge, 2012. 425 p.
3. Feenstra R. C. *Advanced International Trade: Theory and Evidence*. Princeton : Princ. Univ. Press, 2004. 412 p.
4. Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Інсарова Н. О. та ін. *Зовнішня торгівля України: ХХІ ст. : монографія ; за ред. А. А. Мазаракі*. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 600 с.
5. Белорус О. Г., Лукьяненко Д. Г. и др. *Глобальные трансформации и стратегии развития : монография*. Київ : Оріяни, 2000. 324 с.
6. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. та ін. *Глобалізація і безпека розвитку : монографія ; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус*. Київ : КНЕУ, 2001. 378 с.
7. *Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації : монографія ; за ред. Д. Г. Лук'яненка*. Київ : КНЕУ, 2001. 385 с.
8. Юрій С. І., Савельєв Є. *Новий світовий економічний порядок: історія, теорія, напрямки формування. Структурні трансформації економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України : монографія*. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2011. С. 110–118.
9. Блауг М. *Экономическая мысль в ретроспективе ; пер. с англ. М. : ДелоЛтд*, 1994. 687 с.
10. Смит А. *Исследование о природе и причинах богатства народов. Классика экономической мысли*. М. : ЭКСМО-Пресс, 2000. 896 с.
11. Рикардо Д. *Начала политической экономии и налогового обложения*. М. : Политиздат, 1940. 288 с.
12. O'Rourke K. *Tariffs and Growth in the Late 19th Century*. *Economic Journal*. 2011. Vol. 110. P. 456–483.
13. Braun O. *International Trade and Imperialism*. New Jersey : Humanities Press Inc. and Institute of Social Studies, 2007. 412 p.
14. Irwin D., Terio M. *Does Trade Raise Income? Evidence from the Twentieth Century*. *Journal of International Economics*. 2012. Vol. 107. № 1. P. 1–18.

15. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. М. : АСТ, 2004. 412 с.
16. Бергер Я. М. Экономическая стратегия Китая. М. : Форум, 2009. 560 с.
17. The Economic Report of the President. Washington : U.S. Government Printing Office. 2016. 781 p.
18. Олевский Г. Интернационализация предпринимательства и национальная конкурентоспособность. Мировая экономика и международные отношения. 2016. № 12. С. 17–26.
19. Лебедева Л. Ф. Позиции США в международной торговле на новом этапе глобальной конкуренции. Международная торговля и торговая политика. 2016. № 1. С. 6–18.
20. Красильщиков В. Деиндустриализация, реиндустриализация и развитие. Мировая экономика и международные отношения. 2016. № 12. С. 34–43.
21. Райнерт Э. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными. М. : ГУ ВШЭ, 2012. 510 с.
22. Дунська А. Експортно-імпортна діяльність України. Зовнішня торгівля. 2016. № 3 (86). С. 35–47.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2017.

Kvach Y., Grymaliuk A. The evolution of international trade.

Background. *The establishment of the United States, as the most influential economy in the world, serves as a consistent supporter of liberal policy in the field of economic management. Although the likelihood of a protectionist scenario of economic development is still small, the question remains about the theoretical possibility of its implementation in a more distant historical perspective, and then there will be problems in managing the processes of international trade.*

The aim of the article is an attempt to clarify the essence of the internal nature of the historical changes associated with the cyclical character of the evolution of state regulation of international trade.

Materials and methods. *In the methodology of research, the principle of particular historicism is central, according to which the objective economic laws and the corresponding principles of state policy are largely specific to each given historical epoch, but their consistent change is not chaotic, but historically deeply logical.*

The results of the research. *The article analyzes the periodic nature of the transition to a new cycle in the development of international trade. This historical cycle is characterized by a successive alternation of periods of state regulation and deregulation of international trade. So far, there have been two such cycles, and the possibility that we are now at the threshold of a new, third historical cycle that could begin in the more or less distant future in the case of the crisis of liberal globalization and the transition to the protectionist regulation of international trade can not be completely ruled out. Such a historical cycle always begins with a phase of active state regulation. This was the case in the mercantilist phase of the first cycle in the 16th-18th centuries, which was replaced by a phase of liberal deregulation in the nineteenth century. So it was in the first phase of the second cycle, which began at the end of the 19th century in connection with the transition from free competition to the dominance of large corporations, which was accompanied by the transition from free trade to protectionism. And now we see that the same pattern can be repeated in the future in connection with the beginning of a new, third historical cycle. It is obvious that such historical cyclicity gives the processes occurring in the world economy a deeply periodical character.*

Conclusion. *The main conclusion from the analysis of the evolution of international trade lies in the deeply-regular nature of the periodic repetition of the transition to a new historical cycle characterized by a sequential alternation of state regulation and deregulation of international trade. The practical conclusion for Ukraine,*

taking into account the possibility of a future transformation in the prevailing trends in international trade development, is linked to special requirements for economic policy.

Keywords: protectionist scenario of state regulation, liberal scenario of state regulation, cyclic evolution of international trade, mercantilism, globalization, free trade, neo-mercantilism.

REFERENCES

1. Suranovic S. International Trade: Theory and Policy. Wash : Saylor Foundation. 2015. 473 p.
2. Landau A. The International Trade System. NY : Routledge, 2012. 425 p.
3. Feenstra R. C. Advanced International Trade: Theory and Evidence. Princeton : Princ. Univ. Press, 2004. 412 p.
4. Mazaraki A. A., Mel'nyk T. M., Insarova N. O. ta in. Zovnishnja torgivlja Ukrainy: XXI st. : monografija ; za red. A. A. Mazaraki. Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2016. 600 s.
5. Belorus O. G., Luk'janenko D. G. i dr. Global'nye transformacii i strategii razvitija : monografija. Kii'v : Orijan, 2000. 324 s.
6. Bilorus O. G., Luk'janenko D. G. ta in. Globalizacija i bezpeka rozvytku : monografija ; ker. avt. kol. i nauk. red. O. G. Bilorus. Kyi'v : KNEU, 2001. 378 s.
7. Strategii' ekonomichnogo rozvytku v umovah globalizacii' : monografija ; za red. D. G. Luk'janenka. Kyi'v : KNEU, 2001. 385 s.
8. Jurij S. I., Savelj'ev Je. Novyj svitovyj ekonomichnyj porjadok: istorija, teorija, naprjamky formuvannja. Strukturni transformacii' ekonomiky: svitovyj dosvid, instytuty, strategii' dlja Ukrainy : monografija. Ternopil' : Ekon. dumka TNEU, 2011. S. 110–118.
9. Blaug M. Jekonomicheskaja mysl' v retrospektive ; per. s angl. M. : DeloLtd, 1994. 687 s.
10. Smit A. Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov. Klassika jekonomicheskoy mysli. M. : JeKSMO-Press, 2000. 896 s.
11. Rikardo D. Nachala politicheskoy jekonomii i nalogovogo oblozhenija. M. : Politizdat, 1940. 288 s.
12. O'Rourke K. Tariffs and Growth in the Late 19th Century. Economic Journal. 2011. Vol. 110. P. 456–483.
13. Braun O. International Trade and Imperialism. New Jersey : Humanities Press Inc. and Institute of Social Studies, 2007. 412 p.
14. Irwin D., Terio M. Does Trade Raise Income? Evidence from the Twentieth Century. Journal of International Economics. 2012. Vol. 107. № 1. P. 1–18.
15. Fukujama F. Konec istorii i poslednij chelovek. M. : AST, 2004. 412 s.
16. Berger Ja. M. Jekonomicheskaja strategija Kitaja. M. : Forum, 2009. 560 s.
17. The Economic Report of the President. Washington : U.S. Government Printing Office. 2016. 781 p.
18. Olevskij G. Internacionalizacija predprinimatel'stva i nacional'naja konkurentosposobnost'. Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. 2016. № 12. S. 17–26.
19. Lebedeva L. F. Pozicii SShA v mezhdunarodnoj torgovle na novom jetape global'noj konkurencii. Mezhdunarodnaja torgovlja i torgovaja politika. 2016. № 1. S. 6–18.
20. Krasil'shnikov V. Deindustrializacija, reindustrializacija i razvitie. Mirovaja jekonomika i mezhdunarodnye otnoshenija. 2016. № 12. S. 34–43.
21. Rajnert Je. Kak bogatye strany stali bogatymi i pochemu bednye strany ostajutsja bednymi. M. : GU VShJe, 2012. 510 s.
22. Duns'ka A. Eksportno-importna dijal'nist' Ukrainy. Zovnishnja torgivlja. 2016. № 3 (86). S. 35–47.